

Plató: la reminiscència en el Menó

Sòcrates: Els sacerdots i els poetes diuen que l'ànima de l'home és immortal, i que unes vegades li arriba el fi -al que anomenen morir- i altres neix novament; però que mai es destrueixen [...] Així, ja que l'ànima és immortal i neix molts cops, ha vist totes les coses abans, tant les d'aquí com les de l'Hades. Així que no hi ha res que no hagi après i no és estrany que sigui capaç de recordar el que sap sobre la virtut i sobre altres qüestions, que ja coneixia anteriorment. Ja que tota la natura és homogènia i l'ànima ho ha après tot, res impedeix que, de recordar una sola cosa -a la qual cosa els homes anomenen aprendre- pugui descobrir totes les altres, si és decidit i no defalleix en la recerca: perquè indagar i aprendre és, en definitiva, recordar [...] Aquesta actitud ens fa actius i curiosos. I com crec que és cert, vull indagar amb tu què és la virtut.

Menó: D'acord, Sòcrates. Però, com és això que dius, que no agafem, sinó que és recordar el que anomenem aprendre? Pots ensenyar-me com és això?

Sòcrates: Ja t'he dit fa un moment, Menó, que ets molt astut: jo he dit que no s'aprèn, es recorda. I ara tu em preguntes si puc ensenyar-te, per agafar-me en contradicció.

Menó: Per Zeus, no, Sòcrates! No ho he dit amb aquesta intenció, ho he dit per costum. Però si tens alguna forma de fer-me veure el que dius, dona-me-la.

Sòcrates: És que no és fàcil. Però, per tu, estic disposat. A veure, feis venir a un dels molts esclaus que t'acompanyen, al qui tu vulguis, i t'ho demostraré amb ell.

Menó: Magnífic. (A un esclau) Vine aquí!

Sòcrates: És grec i parla grec?

Menó: A la perfecció, ha nascut a casa.

Sòcrates: I tu estiguis atent a veure si és que recorda o si aprèn de mi.

Menó: Molt bé.

Sòcrates: (A l'esclau) A veure, dígues-me, noi: tu saps que un quadrat és una figura així?

Esclau: Sí.

Sòcrates: Un quadrat és, per tant, una figura que té quatre línies iguals?

Esclau: Exactament.

Sòcrates: No té també iguals aquestes que el creuen?

Esclau: Sí.

Sòcrates: No pot una figura així ser major o menor?

Esclau: Per descomptat.

Sòcrates: Si aquest costat tingués dos peus i aquest altres dos, quants peus tindria la superfície? Però mira-ho d'aquesta manera: si aquest tingués dos peus i en canvi aquest només un, la figura, no

tindria un cop dos peus?

Esclau: Sí.

Sòcrates: Però ja que aquest també té dos peus, no ha de tenir 2x2, dos cops dos?

Esclau: Això és.

Sòcrates: Així és que, té dos cops dos peus?

Esclau: Sí.

Sòcrates: Quants són dos cops dos peus? Pensa-ho i diguem-ho.

Esclau: Quatre, Sòcrates.

Sòcrates: Es podria fer un altre quadrat que fora el doble d'aquest, però semblant a aquest, amb totes les línies iguals, com aquest?

Esclau: Sí.

Sòcrates: I quants peus tindrà?

Esclau: Vuit.

Sòcrates: Vingui llavors. Tracta de dir-me quina longitud tindrà cadascuna de les seves línies. Les d'aquest tenen dos peus. I les del doble d'aquest?

Esclau: Evidentment, seran dobles, Sòcrates.

Sòcrates: Ho veus, Menó, com jo no li ensenyo res i que l'hi ho pregunto tot? I ara ell creu saber com és el costat de què resultarà el quadrat de vuit peus. O no estàs conforme?

Menó: Sí.

Sòcrates: Així que ho sap ?

Menó: No, no, què va.

Sòcrates: Doncs observa a continuació com cal recordar. I tu, digues-me, creus que el quadrat doble resulta de la línia doble? Com aquest dic, no amb un costat llarg i l'altre curt. Ha de ser per tot arreu igual a aquest, només que el doble, de vuit peus. Mira a veure si encara et sembla que ha de ser del costat doble.

Esclau: Doncs, sí.

Sòcrates: Aquest costat, no resulta doble d'aquest, si li afegim un altre igual?

Esclau: Per descomptat.

Sòcrates: I tu dius que d'aquesta línia resultarà el quadre doble, si en tenim quatre iguals?

Esclau: Sí.

Sòcrates: Llavors, tracem quatre línies iguals a aquesta. És aquest el quadre que tu dius que tindria vuit peus, o no?

Esclau: Exactament.

Sòcrates: Veritat que en aquest hi ha aquests quatre, que són iguals al de quatre peus?

Esclau: Sí.

Sòcrates: I quina grandària té? No és quatre vegades major?

Esclau: Com no !

Sòcrates: Així que el doble és quatre vegades major?

Esclau: No, per Zeus !

Sòcrates: Doncs, què és?

Esclau: Quàdruple.

Sòcrates: Llavors, noi, de la línia doble no resulta un quadrat doble sinó quàdruple.

Esclau: És veritat.

Sòcrates: I això perquè quatre vegades quatre són setze, no?

Esclau: Sí.

Sòcrates: Llavors, el de vuit peus, de quina línia serà? Veritat que d'aquesta resulta quàdrupla?

Esclau: Sí.

Sòcrates: I que d'aquesta línia, la meitat de l'altra, resulta un quadrat de quatre peus?

Esclau: Sí.

Sòcrates: Bé. Però el quadrat de vuit peus, no ha de ser el doble del primer i la meitat del segon?

Esclau: Sí.

Sòcrates: No haurà de tenir el costat major que el d'aquest i menor que el d'aquest? O no?

Esclau: A mi em sembla que sí.

Sòcrates: Molt bé. Perquè has de respondre el que a tu et sembla. Digues-me: no tenia aquest dos peus i l'altre quatre?

Esclau: Sí.

Sòcrates: Llavors, el costat del quadrat de vuit peus ha de ser una línia de més de dos peus i de menys de quatre.

Esclau: Forçosament.

Sòcrates: Intenta dir quina longitud penses que ha de tenir.

Esclau: Tres peus.

Sòcrates: Perquè tingui tres peus, veritat que hem d'afegir-li la meitat d'aquesta i així tindrà tres peus? Perquè això són dos peus i això un i per aquí el mateix: aquí dos, i aquí un. I així resulta el quadrat que dius

Esclau: Sí.

Sòcrates: ¿Però no es veritat que, si per aquí té tres peus i per aquí uns altres tres, la figura sencera tindrà tres vegades tres peus?

Esclau: Evidentment.

Sòcrates: Quant són tres vegades tres peus?

Esclau: Nou

Sòcrates: I de quants peus ha de ser l'espai doble?

Esclau: De vuit.

Sòcrates: El quadrat de vuit peus no es forma llavors tampoc amb la línia de tres peus.

Esclau: No, veritablement.

Sòcrates: Bé, perquè llavors, amb quina línia es forma? Intenta dir-nos-ho amb exactitud. I si no vols calcular, assenyala-ho aquí.

Esclau: Però és que, per Zeus, el que és jo, Sòcrates, no ho sé.

Sòcrates: Et dones compte, Menó? Aquest ja està en camí del record. Perquè al principi no sabia quin era el costat del quadrat de vuit peus, com tampoc no ho sap ara. Però és que llavors creia saber-ho i contestava amb la seguretat d'aquell qui sap, perquè pensava que no tindria dificultats. En canvi, ara, ja veu que sí, i com que no ho sap, tampoc creu saber-ho.

Menó: Tens tota la raó.

Sòcrates: I no és veritat que ara està en millor situació que abans, respecte a la cosa que no sabia?

Menó: A mi també m'ho sembla.

Sòcrates: Llavors, en fer-li dubtar i en entrebancar-li com un torpede, potser l'hem perjudicat?

Menó: No, no crec.

Sòcrates: Un servei és el que li hem fet, pel que s'ha vist: perquè ara, al no saber-ho, fins i tot indagarà amb gust, mentre que llavors no li costava creure, amb públic i repetidament, que estava en el ben cert en dir del quadrat doble que havia de tenir un costat doble de longitud.

Menó: Així és, pel que s'ha vist.

Sòcrates: I tu creus que s'hagués posat a indagar o a aprendre una cosa que, encara que no la sabia, ell creia saber-la, abans que ensopegués amb la dificultat i es donés compte que no ho sabia i desitgés saber-ho?

Menó: Clar que no, Sòcrates.

Sòcrates: Ha guanyat llavors d'entrebançar-se?

Menó: Crec que sí.

Sòcrates: Perquè fixa't en el que a partir d'aquesta dificultat descobrirà, indagant amb mi. Jo no faré més que preguntar sense ensenyar-li absolutament res. Tu, estigues-te atent, per si m'agafes ensenyant-li o explicant-li quelcom, en comptes de preguntar-li les seves opinions. I tu, digues-me: no hem quedat que aquest és el quadrat de quatre peus? Em segueixes ?

Esclau: Sí.

Sòcrates: Podem afegir-li aquest un altre igual?

Esclau: Sí.

Sòcrates: I aquest tercer, igual que als anteriors?

Esclau: Sí.

Sòcrates: Veritat que podem completar-ho amb aquest de la cantonada?

Esclau: Per descomptat.

Sòcrates: I no resulten iguals les quatre figures ?

Esclau: Sí.

Sòcrates: I per consegüent, quantes vegades major que aquest és el conjunt?

Esclau: Quatre vegades.

Sòcrates: No obstant això, havia de ser doble. O és que no et recordes?

Esclau: Clar que sí.

Sòcrates: Veritat que aquesta línia que va d'angle a angle talla en dues cadascuna d'aquestes figures?

Esclau: Sí.

Sòcrates: Veritat que són quatre aquestes línies iguals, que forma aquesta figura?

Esclau: Efectivament.

Sòcrates: Fixa't ara: quina grandària té aquesta figura?

Esclau: No ho sé.

Sòcrates: Cadascuna d'aquestes línies, no ha tallat cap a dintre la meitat d'aquests quatre? O no?

Esclau: Sí.

Sòcrates: Bé, doncs, quantes d'aquestes meitats hi ha en aquesta figura?

Esclau: Quatre.

Sòcrates: I en aquesta?

Esclau: Dues.

Sòcrates: I quatre, què és de dos?

Esclau: El doble.

Sòcrates: Llavors, aquesta figura, quants peus té?

Esclau: Vuit peus.

Sòcrates: I, de quina línia resulta?

Esclau: D'aquesta.

Sòcrates: De la línia que va d'un angle a un altre del quadrat de quatre peus?

Esclau: Sí.

Sòcrates: Aquesta és la línia que els sofistes anomenen diagonal. I, si aquest és el seu nom, de la diagonal, doncs, resulta, segons tu, noi, la superfície doble.

Esclau: Efectivament, Sòcrates.

Sòcrates: Què et sembla, Menó? Ha respost quelcom que no sortís d'ell mateix?

Menó: No, tot ha sortit d'ell mateix.

Sòcrates: I, no obstant això, abans hem dit que no ho sabia.

Menó: És veritat.

Sòcrates: Llavors, aquestes opinions es trobaven ja en ell, no?

Menó: Sí.

Sòcrates: En aquest cas, el que no sap pot tenir en si opinions vertaderes precisament sobre les coses que no sap?

Menó: Segons sembla, sí.

Sòcrates: I, ara, aquestes opinions s'han reactivat en ell, com en un son. i, si algú continua fent-li preguntes sobre aquests mateixos temes, tingues per segur que acabarà per conèixer-los tan bé com al que més.

Menó: Probablement.

Sòcrates: De manera que, sense que ningú li ensenyi, només fent-li preguntes, arribarà a saber, perquè extraurà de si mateix el coneixement?

Menó: Sí.

Sòcrates: I extreure coneixements d'un mateix, no és recordar?

Menó: Exactament.

Sòcrates: I aquest coneixement que ara posseeix, una de dos: o ho ha adquirit en algun moment o l'ha posseït sempre.

Menó: Sí.

Sòcrates: Si l'ha posseït sempre, ha estat savi sempre. si, en canvi, l'ha adquirit en algun moment, no pot haver estat en la vida present, perquè, li ha ensenyat algú geometria? tingues en compte que farà el mateix amb tota la geometria, i també amb les altres ciències. Així doncs, li han ensenyat tot? tu ets el més indicat per saber-ho, ja que ha nascut i s'ha criat en casa teva.

Menó: Estic completament segur que mai ha estat ensenyat.

Sòcrates: Però, té o no aquestes opinions?

Menó: Clar que sí.

Sòcrates: Si no les ha adquirit en la vida present, evidentment ja ho sabia i ho tenia après en algun altre temps anterior.

Menó: Segons sembla, sí.

Sòcrates: I aquest temps anterior, no ha de ser quan encara no era home ?

Menó: Sí.

Sòcrates: Doncs bé, si tant en la seva vida com abans de ser home, ha d'haver-hi en ell opinions vertaderes, que, despertades per les preguntes, es converteixen en ciències, veritat que l'ànima ha de saber-ho tot des de sempre? Perquè, evidentment, al llarg de tot el temps, s'és o no s'és home.

Menó: Sí.

Sòcrates: Per tant, si des de sempre tenim en l'ànima la veritat de tot allò existent, llavors l'ànima ha de ser immortal. De forma que és necessari ser decidit i fer el que es pugui per buscar i recordar el que un actualment no sap, és a dir, allò que no recorda.

Menó, 81c-86b.